

undertegnede forstår ham, at vor tids historiker ikke anstændigvis kan lade sig lede af andre kategorier end dem, der opstår ved den skaberakt, hvorved han engagerer sig i udformningen af fremtiden. »I sin fornyede form vil historieskrivningen blive identisk med en debat om fremtidens udformning« hedder det mod slutningen af bogen. Derfor må den vel i hvert fald tolkes som en opfordring til historikerne om at engagere sig i dagens problemer, hvorimod der ikke synes at være fremført nogen indlysende argumentation for, at det er umagen værd at beskæftige sig med fortiden overhovedet, hvis det er rigtigt, at den alene er et produkt af vor nutidige eksistens.

Dette hænger måske sammen med, at forfatteren i sin kritik af det Ranneske historieideal (som jo dog ingen hylder i vore dage), synes at se helt bort fra fortidens efterladenskaber, hvorpå den strukturerende historiker arbejder.

Helge Paludan

Niels Skyum-Nielsen, Hans-Christian Eisen og Kaare Rübner Jørgensen: Filmen de fem år. Skoleudgaven. Billed- og lydside. En kildekritisk gennemgang (Nationalmuseet, Gyldendal 1970). 190 s.

De såkaldte historiske dokumentarfilm er takket være fjernsynet kommet til at spille en meget stor rolle for formidlingen af historisk oplysning i det moderne samfund. Man mindes gennem de seneste år at have set både enkeltfilm og serier med originale filmoptagelser af vort århundredes dramatiske hændelser rundt om på kloden. Historikere, der er vant til at måtte leve med en betydelig distance til forskningsobjekterne, føler ved sådanne lejligheder at måt-

te iagttage en vis andagt, når selve den levende historie panorerer over skærmen. Det spørgsmål melder sig da ofte for tilskueren, om de mange optagelser alle kan være autentiske.

I den foreliggende bog har professor Skyum-Nielsen med to historiestuderende som medarbejdere taget en dansk film inden for genren op til grundig analyse. Om end emnet således er behandlingen af en bestemt film, »De fem år«, der oprindeligt blev produceret i 1955, men i 1960 forkortet med 40 pct. til en skoleudgave, er imidlertid sigtet med bogen af en bevidst videre rækkende karakter. Skyum-Nielsen tænker sig især bogen som hjælpemiddel for lærere, der ønsker at benytte filmen om besættelsestiden i undervisningen og håber gennem sin påvisning af fejl, der kan begås, og tricks, der kan benyttes, at »have tilført filmen en ny kvalitet – i hvert fald for den pædagog, som vil gå videre med filmkritik på andet historisk materiale.«

Hovedafsnittet i bogen udgøres af ikke mindre end 928 billeder nemlig et fra hvert af de klip, filmen er sammensat af. Parallelt hermed gives filmens lydside, dvs. hele speaker teksten samt omtale af musik og andre lydeffekter. Samtlige disse klip har forfatterne gennemgået med henblik på at fastslå, hvornår de er blevet til, hvor de stammer fra, hvad de giver etc. Resultatet af denne analyse publiceres i form af en typografisk stjerne ud for klip, der i filmen er tids- eller indholdsmæssigt fejlplaceret, og en firkant ud for klip, der viser sig at stamme fra tiden efter krigen eller endog at være rekonstruktioner. Det er indlysende, at der i mange tilfælde bag et enkelt sådant typografisk tegn ligger en meget omfattende forskningsindsats.

Af filmens 928 klip får 81 stjer-

ner, medens 58 tilkendes firkant. Den, der ser filmen med bogen i hånden, ved nu, at så mange af dens klip i virkeligheden er noget andet end det, de udgives for at være. Forfatterne har i fuldt mål opnået deres hensigt, nemlig i klassisk forstand »at føre den historiske kildekritiks metode igennem over for en film.«

Under sådanne omstændigheder synes det en nærliggende mulighed, at en og anden læser af bogen vil gribes af noget af den misstemning ved at se store konstruktioner styrte sammen, som så udtalt kom til udtryk i mange kredse i den klassiske kildekritiks gennembrudsår. Mange af de historielærere, som bogen specielt henvender sig til, kunne i det mindste finde sig foranlediget til alligevel ikke at benytte filmen i undervisningen. Det bør derfor understreges, at Niels Skyum-Nielsen ingenlunde tilsigter noget sådant. »Det ville« fremhæver han, »være urimeligt at sammenligne den foreliggende film med en bog om tiden 1933–45. Filmen spiller kun en time og må nødvendigvis lade meget uomtalt og nøjes med at strejfe andet.« Hertil kan føjes, at film og bog i forening udgør et (i hele verden?) enestående pædagogisk materiale til illustration af filmisk kildekritik.

I øvrigt bør den desillusionerede læser vel næppe heller blive stående ved det kildekritiske rydningsarbejdes konstatering af, hvad filmens billeder ikke er. Der kan være god grund til at overveje, hvad denne udbredte genre så er. For undertegnede at se kan en film som »De fem år« ikke som helhed betegnes som en historisk kilde (det må efter filmforskernes indsats være helt givet); den må mere formålstjenligt kunne anskues som en historisk fremstilling, der i dette tilfælde betjener sig af en kombination

af ord, levende billeder og lydeffekter herunder musik. Ved hjælp af denne kombination af virkemidler meddeles historisk oplysning (historiske teorier, om man vil) til modtageren. Filmen er skabt af folk, der er sig bevidst, at disse midler hver for sig og i forening har en effekt.

Som historisk fremstilling betragtet er filmen dog egenartet derved, at den mere udpræget end de gængse verbale (skriftlige eller mundtlige) fremstillinger supplerer historikerens tolkning af det behandlede emne med en direkte konfrontation mellem tilskueren og en del af den fortidige virkelighed. En konfrontation, der, som Skyum-Nielsen siger, ikke kan opnås på nogen anden måde, f. eks. ikke gennem skriftlige kilder. Derfor er det næppe heller rimeligt at stille de samme krav til filmen som til en bog om emnet; men dette hindrer vel i og for sig ikke, at man henregner dem til i princippet samme kategori af historisk arbejde. Også en bog må jo lade meget uomtalt og strejfe andet; det gælder ikke mindst skolebøger. Netop ved at vælge stof ud (og ved at vælge andet bort) tolker lærebogsforfatteren i høj grad det historiske forløb. I princippet skulle man derfor kunne forholde sig til en historisk dokumentarfilm på samme måde som til andre fremlæggelser af historiske teorikomplekser.

I sig selv er en veldrejet filmisk præsentation af en historisk teori næppe mere odiøs end en velskrevet litterær præsentation af samme; blot er historikerne mindre øvede i at gennemskue de tekniske raffinementer ved fremstillingen.

I betragtning af dokumentarfilmgenrens betydning i dagens samfund synes det da indlysende, at der er taget et betydningsfuldt første skridt til en filmkritisk skoling af historielæ-

rere med den klare påpegning af genrens kildekritiske problematik, ligesom det forekommer velanbragt, at Statens Humanistiske Forskningsråd har støttet projektet.

Helge Paludan

Biografiske Tidsskriftsartikler. Register til Danske blandede Tidsskrifter (1855–1912) og Dansk Tidsskrifts-Index (1915–49). Ved Sven Houmøller. (Bibliotekscentralen, 1971). 145 s.

Det er en god idé, bibliotekar Sven Houmøller har fået, at lave et samlet register til det personalhistoriske stof (sagnhistorie og mytologi inklusive) i Danske blandede Tidsskrifter (udg. af Københavns Kommunebiblioteker 1928–29) og Dansk Tidsskrifts-Index. Bedre bliver ideen af, at Sven Houmøller ikke bare har holdt sig til indexenes biografafdelinger, men har gennemgået alle titler. Derved er han også kommet ud over den vekslende praksis, der i tidens løb har været med hensyn til artiklernes placering i decimalklassesystemet. En forudsætning for at få stof fra andre grupper med har det naturligtvis været, at den biograferedes navn nævnes i titlen – selv om der derved i nogle tilfælde vil ske det, at titlen lover mere, end indholdet kan svare til. Fuldstændig kontrol med samtlige artikler har ikke været praktisk overkommelig, og hovedreglen har da været hellere at medtage for meget end for lidt. Registreringen omfatter også boganmeldelser samt musik- og teateranmeldelser – de to sidste dog kun, hvis de formodes at behandle selve værket, ikke opførelsen. Den kan til gengæld findes under den eller de optrædendes nav-

ne, for så vidt disse er angivet i titlen.

Nytten af registeret svækkes en smule af mangelen på identifikationer (årstal og »stillingsbetegnelser«), sidstnævnte forekommer kun til adskillelse ved sammenfaldende forbogstaver eller -navne. Men netop dette ville have forudsat en gennemgående kontrol, samtidig med at det ville have øget bogens omfang betydeligt.

Finn H. Lauridsen

Helsingør stifts kirkebøger. Foreløbige arkivregistraturer. (Landsarkivet for Sjælland m. m., 1971). XX + 236 s.

Med registraturen *Bornholmske kirkebøger* udsendte Landsarkivet for Sjælland i 1968 første bind i en række foreløbige arkivregistraturer over kirkebøger. En indledning redegjorde nærmere for kirkebogsmaterialet som helhed, dets tilblivelse, indsamling og registrering. Året efter fulgte en registratur over *Lolland-Falsterske kirkebøger*.

Nu foreligger endnu et bind, *Helsingør stifts kirkebøger*. I en indledning gives en kort beskrivelse af det ældre kirkebogsmateriale i det i 1960 oprettede stift, og derefter følger de enkelte sogne i alfabetisk orden inden for hvert af stiftets ni provstier og til sidst en række anerkendte trosamfund. For hvert enkelt sogn bringes en nyttig detaljeret administrationshistorisk oversigt efterfulgt af en overskuelig skematisk oversigt over det bevarede kirkebogsmateriale. Et par oversigtskort over stiftets sogne og et henvisningsregister omfattende alle bebyggelsesnavne, herunder gårde over 50 ha, gør registraturen til et meget hurtigt og praktisk hjælpe-